

VOOR KANSRIJK ONDERWIJS

Protocol

Rouw en verdriet

VO Steenwijkerland

TROMP MEESTERS

Voorwoord

Leerlingen, docenten, ondersteunend personeel en schoolleiding van een school vormen met elkaar een 'gemeenschap'. Als iemand uit die 'gemeenschap' een ernstige ongeneeslijke ziekte krijgt of overlijdt, is dat in de meeste gevallen een gebeurtenis die de hele 'gemeenschap' raakt. Het omgaan met een ernstig zieke leerling of collega vraagt om bezinning.

Afhankelijk van de persoon die overleden is en de plaats die hij/zij innam in de 'schoolgemeenschap' kan het volledige protocol worden gevolgd of delen daarvan. Dit protocol kan geheel of gedeeltelijk ook gevolgd worden, wanneer een ouder of verzorger van één van de leerlingen een ernstige ongeneeslijke ziekte krijgt of overleden is. Dit is afhankelijk van het beleid van de school hierin.

Het protocol, bestemd voor schoolleiding, ondersteuningscoördinator, docenten en ondersteunend personeel, brengt een aantal punten onder de aandacht, dat in een dergelijke situatie van belang is en bevat suggesties en aanbevelingen op dit terrein. Van belang is ook om als school van te voren het beleid over rouw op school vastgesteld te hebben.

Leeswijzer:

In het eerste deel wordt stil gestaan wanneer dit protocol gebruikt kan worden. Daarna worden de diverse functionarissen besproken en hun plaats binnen de werkzaamheden die voortvloeien uit het volgen van dit protocol. Het laatste deel zijn de instructies die gevolgd worden bij een ongeval/overlijden.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
§ 1 Inleiding	4
§ 1.1 Onderscheid overlijden	4
§ 1.2 Wijze van overlijden	4
§ 1.2.1 Ziekbed	5
§ 1.2.2 Plotseling overlijden	5
§ 1.2.3 Zelfdoding.....	5
§ 1.2.4 Moord.....	5
§ 2 Sociale veiligheid	5
§ 2.1 Intern incident	5
§ 2.1.1 Crisisteam	6
§ 2.2 Extern incident	6
§ 2.1.1 Sleuteltrio	6
§ 2.3 Het bericht.....	6
§ 3 Stappenplan.....	8
§ 4 Taken.....	9
§ 4.1 Overzicht participanten	9
§ 4.2 Overzicht taken.....	9
Bijlage Checklist stappenplan.....	11

§ 1 Inleiding

In de praktijk komt het (gelukkig) zelden voor dat een leerling, docent of iemand anders uit de schoolgemeenschap overlijdt. Dat betekent dat wanneer een school met een dergelijke situatie geconfronteerd wordt er geen routine is opgebouwd waarop men terug kan vallen.

Desalniettemin moet er in een dergelijke emotionele, confronterende en verwarrende periode de school tactvol, weloverwogen en snel reageren. De RSG Tromp Meesters wil vanuit zijn kernwaarden open en transparant zijn t.a.v. de thema's rouw en verdriet. Het is een onderwerp waarover vrij gesproken kan worden op onze school. Het kan van belang zijn dat externe hulp ingeroepen moet worden bij situaties waarbij de schoolleiding advies van ervaringsdeskundigen nodig heeft. De contacten hiervoor zijn terug te vinden in het Schoolveiligheidsplan.

§ 1.1 Onderscheid overlijden

Elk ongeval en/of overlijden is te ernstig om het in een categorie te plaatsen. Echter zoals in het voorwoord al benoemd is valt elke situatie anders binnen de 'schoolgemeenschap', dit vanwege de positie die het slachtoffer innam. Om zaken niet te vergeten is het van belang om helderheid te verschaffen met welke vormen van rouw en verdriet een school geconfronteerd kan worden en wie slachtoffers kunnen zijn.

We onderscheiden het overlijden in:

- Overlijden leerling
- Overlijden medewerker
- Overlijden levenspartner/kind van medewerker
- Overlijden ouder/broer/zus van leerling
- Overlijden oud leerling

§ 1.2 Wijze van overlijden

De wijze waarop iemand is overleden is van invloed op het rouwproces. Een plotseling verlies heeft een hele andere impact dan een verlies na een lang ziekbed. Een zelfdoding roept weer heel andere vragen en gevoelens op. Hoe iemand kan worden overvallen door rouw en verdriet is geheel afhankelijk van de relatie met het slachtoffer, de manier van sterven en de manier waarop de nabestaande met het verlies omgaat. Iedereen rouwt op zijn of haar eigen manier. Onze school kan met rouw geconfronteerd worden na de volgende manieren van overlijden:

1. Ziekbed
2. Plotseling overlijden
3. Zelfdoding (zowel leerling als medewerker)
4. Moord
5. Verlaat verdriet
6. Niet erkend verlies

Dit rouwprotocol heeft betrekking op de eerste drie manieren van overlijden, omdat dit de (aannemelijke) vormen van verlies zijn waarmee onze school eventueel mee te maken krijgt. Indien de school geconfronteerd wordt met moord, bij verlaat verlies en niet erkend verlies is het een zaak deskundigen, deze moeten in een vroeg stadium betrokken worden. Deze vormen van rouw zijn van individuele aard en vallen buiten de expertise van onze school en worden derhalve niet verder behandeld in dit protocol.

Hieronder worden de drie vormen van overlijden waar het protocol betrekking op heeft beschreven

§ 1.2.1 Ziekbed

Het overlijden kan plaats vinden na een (lang) ziekbed. De nabestaanden kunnen zich getroost voelen doordat ze afscheid hebben kunnen nemen. Echter doordat de dood niet onverwachts was wil niet zeggen dat het afscheid minder moeilijk is. Was er sprake van euthanasie? Dan kunnen de nabestaanden dit als een mooie manier van afscheid hebben gevonden, of juist moeilijk omdat de overledenen voor deze vorm van sterven heeft gekozen.

§ 1.2.2 Plotseling overlijden

Wanneer iemand plotseling komt te overlijden na bijv. een hartstilstand of een ongeluk, dan voelen de nabestaanden zich vaak overvallen door het plotselinge verlies. Er is geen voorbereiding geweest en er is geen afscheid geweest. Een plotselinge dood roept vragen op omdat er losse eindjes zijn. Het kan een tijdje duren voordat het werkelijk doordringt dat de overledenen nooit meer terugkomt.

§ 1.2.3 Zelfdoding

Het verlies van iemand door zelfdoding is zeer ingrijpend in een 'schoolgemeenschap'. Dat iemand zelf de keuze gemaakt heeft om een einde te maken aan zijn of haar leven is ingrijpend en complex. De rouwgevoelens zijn meestal intenser dan bij een ander overlijden. Het ongeloof is groot en gevoelens als verwarring, onmacht, schuld, boosheid, schaamte enz. schieten heen en weer. Wanneer een dergelijke situatie zich in een 'schoolgemeenschap' voordoet is het erg belangrijk dat er tijd, ruimte en mogelijkheden worden geboden voor het verwerken van het verlies.

§ 1.2.4 Moord

Het verlies van iemand door moord is zeer ingrijpend in een 'schoolgemeenschap'. De rouwgevoelens zijn meestal intenser dan bij een ander overlijden. Net als bij zelfdoding is het ongeloof groot en gevoelens als verwarring, onmacht en ongeloof schieten heen en weer. Wanneer een dergelijke situatie zich in een 'schoolgemeenschap' voordoet is het erg belangrijk dat er tijd, ruimte en mogelijkheden worden geboden voor het verwerken van het verlies.

§ 2 Sociale veiligheid

Het is van belang dat bij het melden van een slachtoffer, de leerlingen, medewerkers, ouders en externe partijen op de juiste wijze worden ingelicht en op het juiste moment. En voorafgaande of het bericht wat de school binnen is gekomen wel met de werkelijkheid strookt.

Met als doel om de onrust die bij een dergelijk bericht met zich meebrengt zoveel mogelijk te beteugelen. Door adequaat op een dergelijke melding te reageren wordt de sociale veiligheid gehandhaafd of zelfs versterkt.

Hierbij valt het onderscheid te maken in een interne aangelegenheid, het slachtoffer is op het terrein van de school gevallen, of de school krijgt het bericht van buitenaf dat er een slachtoffer in privéomstandigheden is gevallen (extern incident).

§ 2.1 Intern incident

Indien er een incident of calamiteit voordoet waarin een overledene te betreuren valt op of nabij de school, treedt de interne veiligheidsorganisatie in werking, zoals beschreven is in § 4 interne veiligheidsorganisatie van het calamiteitenplan. Op dat moment treden het crisisteam en de BHV/EHBO organisatie in werking. De taken en functionarissen worden in die paragraaf weergegeven.

§ 2.1.1 Crisisteam

Het crisisteam (zie § 4.1 van het calamiteitenplan) dat geformeerd wordt door de directeur van de RSG Tromp Meesters kan bestaan uit;

- Directeur
- Veiligheidscoördinator
- Afdelingsleider(s), deskundigen op het gebied van veiligheid en ICT
- Hulpverlenende instanties
- Hoofd BHV

Bij een calamiteit binnen de school waarbij één of meerdere slachtoffers zijn gevallen wordt het crisisteam uitgebreid met de betrokken Leerjaarcoördinatoren, mentoren/coaches onder begeleiding van de ondersteuningscoördinator.

De verdeling van taken ligt:

- De BHV/EHBO-organisatie voert haar taken uit door aansturing van het Hoofd BHV en de veiligheidscoördinator indien hier sprake van is.
- De taken van nazorg liggen bij de schoolleiding, Leerjaarcoördinatoren, ondersteuningscoördinator, mentoren en eventueel mentoren/coaches.

Het crisisteam opereert volgens het calamiteitenprotocol (bijlage 2 van het calamiteitenplan)

§ 2.2 Extern incident

Wanneer de school een bericht krijgt dat een leerling of medewerker of een ouder/zus of broer in privéomstandigheden overleden is, dan vraagt dit een goed gecoördineerde reactie van de school. Dit kan tot stand gebracht worden door een sleuteltrio

§ 2.1.1 Sleuteltrio

Het sleuteltrio komt bij elkaar, stemt agenda's op elkaar af en zorgt ervoor dat er voor de eerste week een stappenplan gemaakt wordt. Hierbij moet duidelijk afgesproken worden wie welke verantwoordelijkheden heeft. Het sleuteltrio bestaat uit:

- Directeur of afdelingsleider
- Ondersteuningscoördinator
- Mentor/coach

§ 2.3 Het bericht

Ieder geval van overlijden is een unieke aangelegenheid. Of de dood nu door ziekte, plotseling overlijden of zelfmoord wordt veroorzaakt of het moment van overlijden. Het kan op school gebeuren, in het weekend of in de vakantie.

Het overlijdensbericht kan ook op diverse manieren de school binnenkomen;

- Via de officiële weg via de schoolleiding
- Telefonisch
- Via social media
- Via het mondelinge circuit
- Per post of e-mail
- Advertentie in de krant

Het bericht moet zo spoedig mogelijk doorgegeven worden aan;

- De schoolleiding
- Receptie
- Ondersteuningscoördinator
- Mentor/coach betrokken klas

Degene die het bericht ontvangt, gaat bij de melder na of bovengenoemde sleutelpersonen al op de hoogte zijn gesteld. Zo niet, dan zal de ontvanger van het bericht dat zelf moeten doen. “Zo spoedig mogelijk” betekent: desnoods in het weekend, tijdens de vakantie, tijdens de les of 's avonds laat.

Dat houdt in dat de directeur meteen wordt geïnformeerd.

Wanneer het overlijden op school plaatsvindt, is het vanzelfsprekend dat de ouders/familie direct worden geïnformeerd, bij voorkeur door de directeur of door het College van bestuur. Wanneer ouders/familie niet direct bereikbaar zijn, kan hulp van de politie worden ingeroepen om hen op te sporen.

§ 3 Stappenplan

Hieronder is schematisch het te volgen pad aangegeven, in [bijlage 1](#) zijn de stappen uitvoeriger beschreven.

§ 4 Taken

Wie doet wat? De cruciale vraag bij een emotionele zware gebeurtenis die zelden of nooit voorkomen, maar die bij het zich aandoen onberispelijk afgehandeld moet worden.

§ 4.1 Overzicht participanten

Hieronder wordt schematisch aangegeven welke functionaris bij welke gebeurtenis participeert.

	functionaris									
	R	OC	AL	M	E	VC	BHV	LC	C	
Calamiteit met (dodelijke) slachtoffers										Crisisteam
Incident met een dodelijk slachtoffer										
Moord										
Zelfdoding										
Plotseling overlijden leerling										Sleuteltrio
Plotseling overlijden medewerker										
Plotseling overlijden gezinslid medewerker										
Ziekbed										

Legenda:

R	Directeur	BHV	BHV organisatie (hoofd BHV)
OC	Ondersteuningscoördinator	LC	Leerjaarcoördinator
AL	Afdelingsleider	C	Coach
M	Mentor	E	Extern
VC	Veiligheidscoördinator		
	Participant		
	Mogelijk participant		
	Geen participant		

(sleuteltrio = keuze tussen Directeur of Afdelingsleider, dit wordt onderling afgestemd tussen Al en R)

Het staat de directeur vrij om af te wijken van het bovenstaande schema.

§ 4.2 Overzicht taken

Hieronder is een opsomming weergegeven aan taken die uitgevoerd moeten worden bij een overlijden. Ook hier geldt dat niet alle zaken uitgevoerd hoeven te worden. De directeur neemt hierin een beslissing.

Verantwoordelijke	Taken
Directeur	Formeren crisisteam/ sleuteltrio
	Afstemmen informeren personeel/ leerlingen met afdelingsleider(s)
	Met veiligheidscoördinator afstemmen bij calamiteiten inzet BHV organisatie.
	Stemt af met OAT en/ of ondersteuningscoördinator wie contactpersoon is met familie slachtoffer(s) en schakelt eventuele externe hulp in.
	CvB inlichten
	MR Inlichten
	Aanpassen lesroosters
	Afstemmen met nabestaanden welke wijze van berichtgeving (media/website)

Afdelingsleider(s)	Team(s) inlichten
	Inventariseren afwezige personeel en die persoonlijk (telefonisch informeren)
	Aanpassen lesroosters
	Verzamelen spullen van overledene (ook postvakje/ bureau bij medewerker)
	Afwikkelen e-mail en computerdata van overledene
Ondersteuningscoördinator	Opstarten interne hulpverlening
	Ondersteunen mentor
	Inrichten stilteruimte
	Condoleancekaart (laten) versturen
Crisis team/sleuteltrio	Verifieert de gebeurtenis (omstandigheden)
	Directeur verdeeld taken
	Contact pers (artikel/rouwadvertentie)
	Bezoekafspraken maken met familie (altijd met meerdere personen gaan)
	Verifieert administratie rond overledene
	Afstemmen (met familie) bezoek condoleance
	Overleg bijwonen uitvaart
	Overleg bijdrage leerlingen/ docenten uitvaart met familie
	Informeert vertrouwenspersoon (leerlingen kunnen daar verschijnen)
	Vlag halfstok?
Mentor	Afwezige leerlingen informeren (bezoek/telefonisch)
BHV	Zorgen voor telefonische bereikbaarheid van de school

Bijlage Checklist stappenplan

Stap 1 Duidelijkheid zien te krijgen	
Vragen:	Wanneer het bericht van een overlijden binnenkomt van een leerling of medewerker van school is het belangrijk om een compleet en duidelijk beeld te krijgen.
	Primaire vragen waar leerlingen, collega's en ouders antwoord op willen hebben:
	<ul style="list-style-type: none"> • Wie is er overleden? • Klopt het bericht? • Wat is er gebeurd? • Wanneer is het gebeurd? • Zijn ouders/ familie op de hoogte/ zijn er broers en zussen of andere familieleden zoals neefjes/nichtjes/ ooms of tantes op onze locatie schoolgaande? • Wie zijn de vrienden en vriendinnen?
Vervolg vragen:	<ul style="list-style-type: none"> • Wanneer en waar is de begrafenis of crematie? • Moet er rekening gehouden worden met gebruiken van andere culturen? • Stelt de familie prijs op aanwezigheid van (afvaardiging) leerlingen/ docenten? • Welke informatie mag van de familie bekend gemaakt worden? • Heeft de familie wensen die de school naar alle redelijkheid kan inwilligen?
	De vragen vormen een goede aanleiding, hoe lastig dit ook is, om dezelfde dag contact op te nemen met de familie. Vraag eerst telefonisch of een bezoek gelegen komt. Bij het eerste contact is het uitwisselen van gevoelens belangrijker dan afstemming van praktische zaken. Dat kan eventueel in een tweede contact of bezoek. Bij een bezoek is het contact met elk familielid belangrijk (ouders/partners/kinderen).
Stap 2 Informeren Docenten, leerlingen en OOP	
Schoolleiding:	Het bestuur (CvB) moet geïnformeerd worden door de directeur. De informatievoorziening aan het CvB wordt gedurende het traject door de directeur uitgevoerd.
	Wanneer het sterfgeval plaatsgevonden heeft in het weekend of in een vakantie moet bekeken worden of de directe vriendenkring en/of eigen klas meteen geïnformeerd moeten worden door persoonlijk contact met mentor(en).
Informeren:	<ul style="list-style-type: none"> • Collega's (liefst nog voor de leerlingen de school binnenkomen) • Leerlingen
Getroffen klas(sen)	Geef ruimte voor emoties en voor het stellen van vragen, doe dit zoveel mogelijk in groepen/teams.
	Deze moeten meteen aan het begin van de dag geïnformeerd worden. De schoolleiding zorgt ervoor dat het (O)OP en leerlingen persoonlijk geïnformeerd worden.

Brief opstellen	Ouders van leerlingen uit de getroffen klas en eventueel de klas(sen) van broers/zussen moeten geïnformeerd worden. Dit kan ook door een ouderavond te organiseren, dan moet daar een uitnodiging voor verstuurd worden.
-----------------	---

administratie	Eenduidige informatie is ontzettend belangrijk. Wanneer nog niet alles bekend is, de informatie verstrekken die er is. De directeur is degene die belast is met de informatievoorziening naar buiten (pers, politie, overige diensten).
	Het overlijdensbericht moet doorgegeven worden aan: <ul style="list-style-type: none"> • Schoolverzekering (via administratie) • Ouderraad • MR • Jeugdarts • Eventuele overige externe partijen die bij de overledene betrokken zijn. • Krant in de vorm van een (rouw) advertentie. • Bloemist, indien gewenst een rouwstuk namens de school.
	Controleer of er bijzondere dingen gepland zijn in de getroffen klas(sen) Nieuwe leerlingen/ stagelopers/ jarigen.
	Belangrijk in dit stadium is de gelegenheid tot vragen stellen en het (laten) uiten van emoties. Neem daar de tijd voor.

Stap 3 Aangepast rooster

Besluit:	Er moet besloten worden voor welke klas(sen) een aangepast rooster moet komen. <ul style="list-style-type: none"> • Bij een sterfgeval moet het rooster van de eerst komende week worden aangepast. • Algemene schoolactiviteiten in de aankomende weken afzeggen of uitstellen. • Toetsen komen te vervallen. • Geplande (school)reisjes en feestjes uitstellen.
	Wanneer de familie het op prijs stelt moet eenieder in de gelegenheid gesteld worden om de begrafenis/ crematie bij te wonen.
Akkoord inspectie	Houd er rekening mee als de school een dag(deel) dicht gaat er toestemming nodig is van de inspectie.

Stap 4 Het verwerkingsproces en afscheid

Sleuteltrio: <i>1^e dag</i>	Na het ontvangst en verificatie van het bericht: <ul style="list-style-type: none"> • De getroffen klas en vrienden van de overledene wordt door het sleuteltrio opgevangen.
	Belangrijk is om hier ruim de tijd voor te nemen. Vang de klas op in een andere ruimte dan het normale leslokaal en ga bijv. in een kring zitten met de 'club'. (de 'lege plek' trekt dan niet de aandacht).
	<ul style="list-style-type: none"> • De mentor/coach geeft zoveel mogelijk nadere informatie (zie stap 1). • Geef zoveel mogelijk eerlijke antwoorden ('ik weet het' niet is ook een eerlijk antwoord).

<p style="text-align: center;"><i>Dagen voor de uitvaart:</i></p> <p>Aandachtspunt</p>	Werk de eerste dag met open opdrachten (schilderen/ tekenen/ schrijven/muziek).
	Noot: belangrijk om leerlingen die niet aanwezig zijn zo spoedig mogelijk te laten informeren door de mentor/coach.
	Het Sleuteltrio maakt tijd vrij voor eigen emoties.
	Hou er rekening mee dat voor veel leerlingen het voor het eerst is dat ze zoiets meemaken. Met getroffen klas(sen) uitgebreid ingaan op;

<p style="text-align: center;"><i>Hervatten van de lessen:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bespreek de emoties van gisteren. • Maak gezamenlijk plannen voor een herdenkingsbijeenkomst of begrafenis/crematie. • Bespreek de rituelen (ongeacht etnische achtergrond.) Lessen kunnen worden benut met open opdrachten(bijv. schrijven afscheidsbrief of gezamenlijke condoleance naar de ouders).
	<ul style="list-style-type: none"> • Geef de leerlingen de gelegenheid in de stilte ruimte spullen (knuffels, afscheidsbrieven e.d.) neer te leggen en te gedenken. • Geef leerlingen de gelegenheid om naar het OA-atelier te gaan voor een gesprek om even rustig te zitten.
	<ul style="list-style-type: none"> • Hou er rekening mee dat tijdens de lessen gepraat wordt over het sterfgeval (geef daar ruimte voor). • Docenten houden elkaar op de hoogte over de gemoedstoestand van de leerlingen. De mentor van de getroffen klas is hier een belangrijke factor in.
<p>Uitvaart</p> <p style="text-align: center;"><i>Familie stelt aanwezigheid op prijs:</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Familie stelt aanwezigheid niet op prijs:</i></p>	<p style="text-align: center;">De dag van de begrafenis/ crematie:</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • Geef de gelegenheid om naar de uitvaartdienst te gaan. • Ga zoveel mogelijk gezamenlijk naar de uitvaart. (centraal regelen, eventueel met speciaal vervoer). • Na afloop gezamenlijk ergens (op school of andere locatie) afsluiten. (koffie/thee e.d.)
	<ul style="list-style-type: none"> • Er kan op school een herdenkingsdienst gehouden worden. d.m.v. voordrachten/ muziek. • Ook hier gezamenlijk afsluiten en napraten (koffie/ thee e.d.)
<p>Dagen na de uitvaart</p>	<p>Er kan teruggekeken worden op de uitvaart. Het is nu mogelijk om de aandacht te verleggen van eigen emoties naar de emoties van de ouders of de getroffen leerling.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • Maak bespreekbaar wat te doen met de 'lege plek'. • Hervatten van de lessen, maak dit ook duidelijk bekend. • Alle betrokkenpersonen in het proces worden door het sleuteltrio bedankt voor hun inzet.
<p>Aandacht:</p>	<p>In alle betrokken klassen moet men alert zijn op signalen bij de leerlingen.</p>

Stap 5		Hulp van buitenaf gewenst
Sleuteltrio	Leerlingen kunnen naar aanleiding van de gebeurtenis problemen ondervinden, dit uit zich in:	<ul style="list-style-type: none"> 🕒 Schuldvragen 🕒 Absenties 🕒 Gedragsveranderingen 🕒 Stemningswisselingen 🕒 Zodebokverschijnselen 🕒 Wilde verhalen 🕒 concentratieproblemen 🕒 Angstige dromen
	Deze signalen kunnen ook in een later traject voordoen. Wees alert voor de signalen. Soms zal er hulp van School Maatschappelijk Werk of buitenaf wenselijk zijn.	
		<ul style="list-style-type: none"> • Besluit hulp in te roepen; Dit kan een begeleiding zijn bij het verwerkingsproces op school en/of individuele opvang.
	Verwerking op school:	Als er behoefte is aan begeleiding bij het verwerkingsproces dan kan de GGD ingeschakeld worden(jeugdgezondheidszorg). Twee mogelijk heden na analyse:
		<ol style="list-style-type: none"> 1. De school kan zelf verder. 2. De school heeft behoefte aan begeleiding (de GGD weet de juiste instanties hiervoor).
Juridisch:	De directeur dient te allen tijde het CvB op de hoogte te houden. Wanneer het overlijden tijdens school gebeurd is (kamp/sport/ongeval in school) dan kan de school te maken krijgen met politie en justitie. Altijd juridisch advies inwinnen bij het bestuur.	
Stap 6		Evaluatie
Sleuteltrio:	Na ongeveer een maand na de uitvaart is het aan te bevelen om terug te kijken op de gebeurtenis en de gang van zaken te evalueren. Signalen die zijn opgevangen tijdens de lessen en met (individuele) leerling gesprekken kunnen de revue passeren. Houd rekening met processen die jaren kunnen duren (en moet alsnog externe hulp ingeroepen worden (vorige stap)	
		<ul style="list-style-type: none"> • één van de leden (afpraak maken; wie) houdt namens de school contact met de familie. Praktijk wijst uit dat een dergelijk contact vaak op prijs wordt gesteld.
Noot:	<ul style="list-style-type: none"> • In dit protocol zijn alle facetten belicht die bij een overlijden van een leerling, dit protocol kan in een aangepaste (gereduceerde) versie toegepast worden bij de overige situaties. (Het crisisteam/ sleuteltrio overweegt welke stappen er genomen worden en welke niet. • Daarnaast kan dit protocol gebruikt worden als analyse bij het contact met de GGD (zie stap 5 verwerking) 	